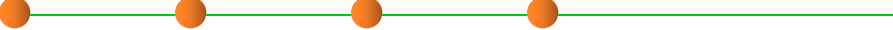

Programiranje I

Algoritmi za pretraživanje i sortiranje
Malo digresije

Dokle smo stigli

- Do sada smo se upoznali sa materijom uglavnom u “rastućem smjeru”, od prostijih ka složenijim pojmovima i konceptima.
- Tokom te priče dosta, ne manje važnih, detalja smo preskočili kako ne bi ovu (već dosta komplikovanu) priču učinili još komplikovanijom.
- Stoga ćemo iskoristiti ovu lekciju da sistematizujemo do sada izloženo gradivo, te da uvedemo i objasnimo dodatne koncepte u programskom jeziku C.
- Prije nego se uputimo u tom pravcu, obradićemo algoritme za sortiranje i pretraživanje.

Algoritmi za pretraživanje

- U bazama podataka, u aplikacijama za obradu teksta, u brojnim inženjerskim algoritmima, koriste se algoritmi za pretraživanje i sortiranje.
- Cilj algoritama za pretraživanje je najčešće da odrede da li u datom nizu/kolekciji postoji traženi podatak i da vrate njegovu poziciju (indeks).
- Suštinski postoje dva različita algoritma za ovo:
 - brute force pretraga i
 - binarna pretraga.

Brute force pretraga

- **Brute force** pretraga provjerava svaki član niza redom.
- Data je realizacija funkcije koja ima tri parametra: pokazivač na niz, broj članova niza i broj koji se u nizu traži (funkcija vraća -1 ako ne pronađe traženi element):

```
int bf_pretraga(int *a, int n, int x) {  
    int i;  
    for(i = 0; i < n; i++)  
        if(a[i] == x)  
            return i;  
    return -1;  
}
```

U **najgorem slučaju** vršimo **n** poređenja. Ako element postoji u nizu i ako su sve pozicije jednako vjerovatne, u **prosjeuku** vršimo **$n/2$** poređenja.

Složenost algoritama se saopštava ili za najgori slučaj (češće) ili za prosječni (rjeđe).

Binarna pretraga

- **Binarna** pretraga polazi od pretpostavke da je niz sortiran.
- Pretpostavimo da je niz sortiran u neopadajući redosljed.
- Prvo posmatramo element na sredini niza. Ako je taj element jednak traženom broju, vraća se pozicija sredine niza, i to je kraj pretrage. Ako nije, provjerava se da li je element na sredini veći od traženog. Ako jeste, to znači da se pretraživanje može lokalizovati na lijevu polovinu niza, a u suprotnom na desnu.
- Ova pretraga pripada porodici **podijeli pa vladaj** (eng. divide and conquer) algoritama.

Primjer

- Neka je niz: 1 3 6 10 15 21 28 36 45.
- Neka je traženi broj 28. Niz ima 9 elemenata i "srednji" (peti) je 15. Kako je traženi broj veći od njega, pretraga se nastavlja, ali sada od šestog do devetog elementa niza. Sada se uzima srednji element tog podniza, to je element na poziciji $(6+9)/2=7$, i to je u ovom slučaju traženi broj.
- Koliko nam u ovom slučaju treba poređenja u najgorem slučaju? Neka je to neki broj $f(N)$, gdje je N dužina niza.

Složenost binarne pretrage

- Nakon jednog poređenja, pretragu nastavljamo u jednom od podnizova od približno $N/2$ članova.
- Dakle, možemo zapisati $f(N) = 1 + f(N/2)$.
- Funkcija koja zadovoljava ovu rekurziju je $f(N) = \log_2 N$.
- Na primjer, za $N=1024$ nam, u ovom algoritmu, treba u najgorem slučaju desetak poređenja, dok u prosječnom slučaju kod brute force algoritma treba 512.
- Naravno, sortiranje je cijena koju smo platili da bismo koristili binarnu pretragu.

Algoritmi za sortiranje

- Cilj algoritama za sortiranje je da od polaznog niza dobijemo niz sa elementima preuređenim tako da rastu ili opadaju (**sortirani niz**).
- Sortiranje u neopadajući ili nerastući redosljed podrazumijeva da ima ponavljanja elemenata u nizu.
- Veliki broj algoritama je razvijen za ove namjene:
 - metod ponovljenog minimuma (selection sort),
 - bubble sort algoritam,
 - insertion sort algoritam,
 - quick sort algoritam...

Metod ponovljenog minimuma

- Obradićemo samo prva dva algoritma na predavanjima.
- Kod metode **ponovljenog minimuma**, poznate i pod nazivom **selection sort**:
 - u prvom prolasku kroz niz se odredi minimum niza i on se postavi na prvo mjesto u nizu;
 - u drugom prolasku se odredi minimum podniza od drugog do posljednjeg elementa i on se postavi na drugom mjesto u nizu;
 - u trećem prolasku se odredi minimum podniza od trećeg do posljednjeg elementa i on se postavi na treće mjesto u nizu, itd.

6	4	8	2	9	1
1	4	8	2	9	6
1	2	8	4	9	6
1	2	4	8	9	6
1	2	4	6	9	8
1	2	4	6	8	9
1	2	4	6	8	9

Metod ponovljenog minimuma

```
int main() {
    int n, a[100], temp, i, j, ind_min;
    scanf("%d", &n);
    for(i=0; i<n; i++) scanf("%d", a+i);
    for(i=0; i<n-1; i++) {
        ind_min = i;
        for(j=i+1; j<n; j++)
            if(a[ind_min] > a[j]) ind_min = j;
        temp = a[i];
        a[i] = a[ind_min];
        a[ind_min] = temp;
    }
    for(i=0; i<n; i++) printf("%d ", a[i]);
}
```

i=0 je iteracija petlje za određivanje minimuma čitavog niza, i=1 je iteracija za podniz od drugog do posljednjeg elementa itd.

Postavljanje minimuma tekućeg podniza na pravu poziciju

Metod ponovljenog minimuma

- Svi algoritmi za sortiranje posjeduju dio u kojem se mijenja pozicija članova niza:
`temp = a[i]; a[i] = a[ind_min]; a[ind_min] = temp;`
- Cilj ovog koraka je da `a[i]` i `a[ind_min]` zamjene mjesta.
- Koliko je operacija poređenja potrebno za ovaj algoritam?
- Za $i=0$ se poredi član sa indeksom $i=0$ sa ostalih $n-1$ članova ($n-1$ poređenja), za naredni imamo $n-2$ poređenja itd.
- Kod ponovljenog minimuma potrebno je:
$$(N-1)+(N-2)+(N-3)+\dots+3+2+1 = N(N-1)/2$$
 poređenja.
- Problem kod metode ponovljenog minimuma je što se poređenja uvijek obavljaju, čak i kada je niz u startu sortiran.

Bubble sort

- Kao malo unaprijeđenje ponovljenog minimuma, koristi se **bubble sort** algoritam koji vrši poređenje susjednih elemenata niza i ako naiđe na nesortiranost vrši zamjenu mjesta.
- U prvom prolazu se porede: prvi sa drugim, drugi sa trećim, ..., pretposljednji sa posljednjim.
- Nakon prvog prolaza posljednji element je maksimum.
- U narednom prolazu elementi se porede od prvog do pretposljednjeg.

6	4	8	2	9	1
4	6	8	2	9	1
4	6	2	8	9	1
4	6	2	8	1	9
4	2	6	8	1	9
4	2	6	1	8	9
2	4	6	1	8	9
2	4	1	6	8	9
2	1	4	6	8	9
1	2	4	6	8	9

Bubble sort algoritam

- Ako se u bilo kom prolazu ne izvrši nijedna zamjena, niz je sortiran i nema potrebe nastavljati dalju proceduru.
- Ovdje dajemo samo dio kôda koji sortira niz.

```
for(i=n-1; i>0; i--) {  
    ind = 1;    // ind=1 nije došlo do zamjene elemenata; ind=0 jeste  
    for(j=0; j<i; j++)  
        if(a[j] > a[j+1]) {  
            temp = a[j];  
            a[j] = a[j+1];  
            a[j+1] = temp;  
            ind = 0;    // Došlo je do zamjene elemenata  
        }  
    if(ind == 1) break;  
}
```

Bubble sort algoritam

- Ključni element u algoritmu je indikator **ind** koji se u svakoj iteraciji postavlja na **1**.
- Jedina pozicija gdje se događa promjena ovog indikatora je u selekciji gdje se vrši zamjena mjesta članova niza.
- Ako vrijednost indikatora **ind** do kraja petlje ostane **1** to ukazuje da je ostatak niza koji se trenutno ispituje sortirani i da nema potrebe za daljim poređenjima.
- Ipak, u najgorem slučaju složenost ovog algoritma ostaje **$N(N-1)/2$** .

Ostali algoritmi za sortiranje

- Na vježbama ćete se upoznati sa drugim algoritmima sortiranja. Naravno, ovdje se ne završava priča o sortiranju.
- Za samostalan rad! Kreirajte sve predmetne algoritme sortiranja za sortiranje u nerastući redosljed. Algoritme odraditi i kao program i kao funkcije.
- Odradite varijante za sortiranje stringova.

typedef

- Vidjeli smo da tipovi podataka u C-u mogu imati izuzetno dugačke nazive, npr. `unsigned short int`.
- Naredbom `typedef` se može izvršiti definisanje novog imena za postojeće tipove podataka. Na primjer:
`typedef unsigned short int USHORT;`
- Ovo se radi prije prvog korišćenja tipa, a najbolje van svih funkcija.
- Od sada nadalje se promjenljive umjesto `unsigned short int` mogu deklarirati kao:
`USHORT a,b;`
- Ključnu riječ `typedef` opravdano je koristiti kod struktura, korisničkog tipa podatka...

const kvalifikator tipa

- “Promjenljiva” koja je deklarirana na jedan od ovih načina:

```
const int i = 0;
```

```
int const i = 0;
```

je konstanta čiji pokušaj promjene uzrokuje grešku.

- Smisao ovog kvalifikatora tipa (eng. *type qualifier*) je da zabrani promjenu ove konstante u programu.
- Zamislamo sljedeći slučaj. Imamo promjenljivu **a=12.345** koja nam ulazi u mnoštvo proračuna. Umjesto da je pišemo na svakom mjestu, možemo je deklarirati jednom, a kako je njen smisao da se ne mijenja, treba je proglasiti konstantom.

Konstantni pokazivači

- Sljedeće deklaracije:

```
const int *i;
```

```
int * const i;
```

```
const int * const i;
```

deklarišu promjenljivu **i** koja je pokazivač na cijeli broj, dok je ***i** vrijednost te promjenljive.

- Tumačenje ovih deklaracija se obavlja na sljedeći način.
 - Prvo se uklone svi **const** da bi se shvatilo što je promjenljiva koja se deklariše (u sva tri slučaju **i** je pokazivač, a ***i** je promjenljiva).
 - Zatim se pogleda što je sa desne strane od kvalifikatora **const**.
 - U prvom slučaju je konstantan cijeli broj, u drugom slučaju je konstantan pokazivač, dok su u trećem slučaju i promjenljiva i pokazivač konstantni.

Konstantni argumenti funkcije

- Jedini način da se niz proslijedi kao argument funkcije je putem pokazivača.
- Kad nešto proslijedimo putem pokazivača funkciji, ne postoji zabrana da ta funkcija izmjeni promjenljivu na koju pokazivač pokazuje.
- Često cilj nije izmjena argumenta funkcije (npr. stringa), već određivanje neke karakteristike tog argumenta.
- U tom slučaju, ne želimo da funkcija mijenja vrijednost argumenta. Takav argument funkcije se može deklarirati kao:
`int fun(const char *s) {}`
- Pokušaj izvršenja `s[i] = 'A'` bi doveo do greške i prekida programa.

Promjena konstante

- Postoje trikovi koji omogućavaju promjenu i konstantnih promjenljivih, pokazivača, a i konstantnih argumenata funkcije. Jedan ovakav trik je:

```
const int x = 7;
```

```
int *p = (int *) &x;
```

```
*p = 66;
```

Cast-ovanje vršimo jer &x vraća adresu
tipa `const int`.

- I ovdje postoje izuzeci. Ako je `x` globalna konstanta, pokušaj promjene vrijednosti preko pokazivača bi vjerovatno doveo do greške.
- U mnogim kompajlerima, globalne konstante se smještaju u read-only dijelu memorije.
- Napominjemo da je cilj **const** kvalifikatora tipa da zabrani slučajno ugrožavanje konstantosti, a ne situacije da neko nasilnim putem ugrožava konstantnost.

Pretprocesor. `#include`

- Pretprocesor predstavlja dio kôda u programskom jeziku C kojem kompajler pristupa prije nego počne da procesira (odakle mu i naziv) glavninu kôda.
- Sve pretprocesorske naredbe (direktive) počinju karakterom `#`, pa se stoga često nazivaju *tarabama*.
- Sa pretprocesorskom direktivom `#include` smo se već djelimično upoznali. U obliku `#include <stdio.h>` nam je služila da u programski kôd uključimo sadržaj standardnih programskih biblioteka.
- Za uključivanje u program funkcija koje smo mi ili neki drugi programeri kreirali, sintaksa je `#include "nase_fun.h"`.

#define

- Tri osnovne primjene pretprocesorske direktive `#define` su:
 - makro-zamjena,
 - makro-razvoj i
 - makro-definicija.
- Primjer makro-zamjene je:
`#define MAX 100`
- Pojavljivanje stringa `MAX` se u tekstu programa, na primjer:
`int a[MAX];`
mijenja sa stringom `100`.
- Ovakav oblik je pogodan ako radimo sa nizovima i matricama sa istom maksimalnom dimenzijom. Promjena te dimenzije se obavlja na jednom mjestu pomoću makro-zamjene.

#define

- Pošto se makro-zamjena vrši prije kompajliranja, ne postoji mogućnost za provjeru ispravnosti zamijenjenog teksta.
- Kažemo da makro-zamjena mijenja tekst "naslijepo". Na primjer, ako u tekstu programa piše **MAXMAX** biće zamjenjeno sa **100100**, bez obzira da li je to ono što je korisnik želio.
- Primjena **makro-razvoja** je u kreiranju jednostavnih funkcija.
- Naime, funkcija koja sabira dva broja je izuzetno jednostavna, ali operacije sa stekom i alokacionim zapisom čine da se vrijeme troši i na poziv ovakve funkcije.

#define

- Umjesto da se piše funkcija koja sabira dva broja može se definisati makro-razvoj:
`#define zbir(a,b) a+b`
- Sada je poziv `z=zbir(x,y);` u glavnom programu ekvivalentan `z=x+y;`
- I makro-razvoj je promjena na slijepo. Tako `z=zbir(4,2)/2;` ne daje očekivani rezultat `3`, već je ekvivalentan: `z=4+2/2;`
- Da bi se ovaj problem prevazišao treba definisati makro-razvoj:
`#define zbir(a,b) ((a)+(b))`

#define

- #define može da posluži i za makro-definiciju:

#define MAK

- Provjera da li je makro definisan se obavlja sa:

#ifdef MAK
 neke direktive
#endif

→ svaki if se kod pretprocesora završava sa #endif; unutar ovog bloka se mogu naći druge pretprocesorske direktive

- Alternativa je pretprocesorska direktiva **#ifndef** koja je zadovoljena ako predmetni makro nije definisan.
- Pored ovoga, postoji i klasični **#if konstanti izraz**
 blok
#endif

Uslovno izvršavanje

- Ako je konstantni izraz u **#if** dijelu tačan izvršava se blok naredbi koji slijedi; mogu postojati i **#elif** blokovi, kao i **#else** dio. I ovaj oblik se završava sa **#endif**.
- Kada prestane potreba za makroom MAK njegovo važenje do kraja fajla se može ukinuti sa **#undef MAK**.
- Razlozi za korišćenje makro-definicije su u potrebi da se prilikom uključivanja više programskih biblioteka izbjegne višestruko najavljivanje iste funkcije što bi dovelo do prekida izvršavanja programa.
- Značaj je kod rada sa velikim programskim paketima i mi, početnici u ovoj oblasti, nećemo ulaziti u te detalje.

Ostale direktive pretprocesora

- Ako se u pretprocesoru nađe na naredbu: **#error string** program se prekida i štampa se upozorenje dato **string**-om.
- Korišćenje direktive **#pragma** je ostavljeno na diskreciju kompajleru i svaki kompajler joj daje drugo značenje.
- Ovim nijesu iscrpljene opcije pretprocesora, ali za nas nije od posebnog značaja.

```
#include<stdio.h>
#ifdef MAK
    #error Nije definisan...
#else
    int main() {
        ...
    }
#endif
```